

Nr 27.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående grunderna för avsättning till domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m.; given Drottningholms slott den 29 december 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

G. E. Sträng.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att nya grunder skola fastställas för avsättning till domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m. De nya grunderna innebära, att från och med år 1950 tills vidare skall för varje år, innan driftöverskottet inlevereras, till fonden avsättas viss procent av verkets bruttoinkomst av skogsmedel. Därjämte förordas en mindre ändring beträffande användningen av fondens medel.

För att täcka medelsbehovet för år 1949 samt undvika belastning av domänverkets rörelsekapital under år 1950 hemställes, att till fonden skall av verkets driftöverskott för år 1949, förutom den ordinarie avsättningen, göras en extra avsättning med 12 500 000 kronor.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 29 december 1949.

Närvarande.

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng.

Inledning.

Genom beslut vid 1916 års riksdag (prop. nr 25; skr. nr 86) bildades en fond, benämnd domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader. I riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet anfördes därvid bland annat följande.

I likhet med departementschefen håller riksdagen före, att domänverket bör vidtaga åtgärder för markens förbättring för skogsändamål och för skogens förnygring i samma mån som skogarna avverkas. Då emellertid ifrågasvarande åtgärder i allmänhet icke kunna fullbordas förrän flera år efter det avverknings åtgärden ägt rum, komma såsom departementschefen också framhållit dessa senare års räkenskaper att drabbas av återväxtkostnader, som i verkligheten hänföra sig till ett föregående år. Den olägenhet, som i betraktande av avverkningsväxels växlade omfattning härigenom kan uppstå, är uppenbar. Sålunda kan budgeten för ett år med en relativt begränsad avverkning och på grund härav relativt liten bruttoinkomst av statsskogarna få bära återväxtkostnaderna för ett år med stora avverknings och på samma gång stora bruttoinkomster, under det att de jämförelsevis små återväxtkostnaderna för ett år med mindre avverkning komma på den väsentligt bärkraftigare budgeten för ett år med stor avverkning. En utjämning såsom departementschefen antytt därhän att varje avverkningsår får gälda de återväxtkostnader, som hänföra sig till detsamma, synes riksdagen följaktligen önskvärd. Att för ernåendet av detta syfte såsom föreslagits avsätta ett efter en viss procent av domänfondens bruttoinkomst av skogsmedel för året beräknat belopp till täckande av återväxtkostnader finner riksdagen välbetänkt.

Till fonden avsattes under åren 1917—1919 fem procent och under åren 1920—1923 sex procent av bruttoinkomsten av skogsmedel från statens domäner.

I skrivelse den 2 oktober 1922 anmälde emellertid domänstyrelsen, att den tillämpade avsättningsprincipen lett till vissa konsekvenser, som icke torde ha varit förutsedda från början. Under de första åren hade det rått högkonjunktur, och domänverkets bruttoinkomst hade hållit sig på en sådan höjd,

att avsättningarna blivit fullt tillfredsställande. År 1921 hade virkesförsäljningarna däremot lämnat ett så klen resultat, att en driftsförlust av 4 miljoner kronor uppstått. När det oaktat avsättning till fonden måst ske å skogsmedlens bruttobelopp, hade följden givetvis blivit, att den bokförda förlusten ökats med avsättningsbeloppet, som för året uppgått till 1,3 miljoner kronor. Under sådana förhållanden hade andra medel måst tillgripas för finansiering av avsättningen, något som säkerligen icke varit åsyftat, då bestämmelserna för fonden utfärdades. Det anförda hade föranlett styrelsen att till behandling upptaga frågan om förändrade grunder för förnyelsefonden. Vid fondens tillkomst hade uttalats, att ändamålet med avsättningarna till fonden vore att bereda möjlighet för en kontinuerlig återväxt av det avverkade virkeskapitalet. Därest denna tanke hade konsekvent fullföljts, skulle avsättningen ha bestämts att utgå icke å bruttointkomsten utan å värdet å rot av det avverkade virket. I bruttointkomsten inginge nämligen icke blott värdet av det å rot från kronans skogar försålda virket utan även de värden, som uppstode genom av domänverket självt före försäljningen utförd drivning, flottning och förädling av virke. Enligt styrelsens förmenande syntes en avsättning efter sex procent å rotvärdet vara tillfyllest för det med fonden avsedda ändamålet. Givetvis kunde det dock inträffa, att även vid tillämpning av denna grund avsättning komme att åga rum jämväl under år, då verksamheten icke lämnat något överskott. För undvikande av denna eventualitet föreslog styrelsen, att avsättningen borde så begränsas, att den icke finge överskrida årets netto.

Genom beslut den 14 december 1923 förordnade Kungl. Maj:t, att avsättningen till fonden skulle från och med år 1924 ske med sex procent å rotvärdet av det från statens skogar avverkade virket.

Med anledning av vad riksdagens revisorer därom anført i sin berättelse till 1925 års riksdag anhöll härefter riksdagen i skrivelse den 12 maj 1925 (nr 158) till Kungl. Maj:t om utredning av frågan, i vad mån åtgärder genom ökad skogsodling och skogsförnygring behövde vidtagas för att förebygga minskning av statens skogskapital. Sedan domänstyrelsen fått i uppdrag att verkställa den begärda utredningen, inkom styrelsen den 12 oktober 1926 med förslag till ändring av grunderna för avsättning till fonden. Förslaget gick ut på att av domänverkets driftöverskott skulle årligen från och med 1927 lillis vidare, innan någon inleverering till statskontoret ågde rum, till fonden avsättas ett belopp, motsvarande summan av de värden, som erhöles då för varje revir, där virkesuttaget under året överstege den löpande tillväxten, kubikmassan fast mått virke av sådan överavverkning multiplicerades med hälften av det pris per kubikmeter fast mått å rot, vilket i genomsnitt erhållits vid revirets auktionsförsäljningar under samma år.

Genom beslut den 23 december 1926 godkände Kungl. Maj:t de av styrelsen föreslagna grunderna, dock att för år 1927 avsättning till fonden skulle åga rum med endast 40 procent av överavverkningens värde. Dessa grunder gälla alltjämt i princip. Avsättningsprocenten har dock varierat under olika år.

Fondens ställning under åren 1939—1948 framgår av följande uppställning.

År	Avsättning till fonden kr	Använda fondmedel kr	Härav till nybyggnad av vägar kr	Fondens storlek vid årets slut kr	Skogsförvaltningens överskott kr
1939.....	1 434 718	3 374 193	1 556 000	8 197 774	6 747 815
1940.....	3 050 358	2 017 102	858 200	9 231 030	16 537 397
1941.....	3 846 497	2 149 408	931 500	10 928 119	22 411 227
1942.....	4 388 093	2 367 838	1 126 800	12 948 374	27 367 592
1943.....	3 891 600	3 380 901	1 814 800	13 459 073	25 746 989
1944.....	6 982 967	5 572 608	2 830 400	14 869 432	26 887 858
1945.....	3 493 421	3 837 668	2 347 300	14 525 185	18 802 568
1946.....	10 472 933	6 365 237	3 728 700	18 632 861	35 913 959
1947.....	3 569 359	7 968 884	5 292 800	14 233 336	39 741 015
1948.....	1 548 837	10 207 345	5 633 200	5 574 828	24 404 414

I skrivelse den 15 oktober 1949 har domänstyrelsen anfört, att fondens behållning intill år 1946 varit i stort sett stigande men från och med år 1947 minskat avsevärt. Vid 1948 års utgång uppgick behållningen sålunda till endast cirka 5,5 miljoner kronor mot omkring 18,5 miljoner kronor vid 1947 års ingång. Under år 1949 komma fondmedlen enligt styrelsens beräkning ej att förslå till att bestrida kostnaderna för de åtgärder, som skola vidtagas under året. Någon förbättring av fondens ställning för framtiden kan man icke förvänta vid tillämpning av nuvarande avsättningsregler. Avverkningsbeloppen enligt de nya skogshushållningsplaner, som efter hand fastställas för domänverkets skogar i Norrland, komma nämligen i allmänhet att understiga den beräknade tillväxten. Avsättningarna till fonden väntas därför bli högst obetydliga eller helt utebliva. Samtidigt kommer emellertid behovet av medel att alltmer ökas. Styrelsen anser det därför nödvändigt, att man nu tager ställning till frågan, på vad sätt medel i fortsättningen skola ställas till förfogande för sådana åtgärder, som för närvarande bekostas av fonden.

Domänstyrelsens förslag.

Domänstyrelsen anför till en början i sin skrivelse den 15 oktober 1949, att de kostnader, som för närvarande bestridas av fonden, utgöras av utgifter för skogskapitalets förnyande. Närmare bestämt hänföres hit utgifter för markberedning, hyggesrensning och hyggesbränning, skogsodling, plantskogsvård, dikning — däri även ingående underhåll av diken — samt, allsedan år 1932, nyanläggning av vägar. Vägunderhåll belastar däremot driften för det år, då kostnaden utgår. I samband med att utgifter för nyanläggning av vägar fördes in under fonden erhöll denna benämningen domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m.

Styrelsen framhåller, att de ifrågakvarande arbetena till övervägande del

äro rena förvaltningsutgifter. Alla slag av återväxtåtgärder äro sålunda principiellt att betrakta såsom en avverkningskostnad, vilken självklart skall direkt bestridas med driftsmedel. Även nybyggnad av skogsvägar är enligt styrelsens mening en normal driftsåtgärd, eftersom tillkomsten av nya vägar möjliggör eller underlättar avsättningen av skogsprodukterna, förbilligar avverkningskostnaderna och ökar arbetskapaciteten. Byggandet av skogsvägar kan i stor utsträckning betraktas som en rationalisering av skogsarbetet, vilken giver resultat inom mycket kort tid. Nydikning av torvmark kan visserligen anses innebära en kapitalinvestering i den mån den avser överförande av impediment till produktiv mark. Emellertid avse numera de flesta av de arbeten, som innefattas under beteckningen nydikning, i själva verket åtgärder tillhörande den normala skogsvården. Utgifter för dikesunderhåll slutligen tillhöra obestriddligen de löpande förvaltningsutgifterna.

Med hänsyn till kostnadernas natur av drifts- eller förvaltningsutgifter har styrelsen övervägt, huruvida fondbildningen bör slopas och kostnaderna i stället direkt belasta domänverkets driftsbudget. Styrelsen anför härom i huvudsak följande.

Ur skogsbrukets synpunkt kan det icke anses tillfredsställande att slopa fondbildningen, och dessutom möta allvarliga hinder i den praktiska tillämpningen. Redan i den skrivelse från domänstyrelsen, vari initiativ togs till bildande av förnyelsefonden, framhöll styrelsen, att viss del av inkomsterna under högkonjunktur måste reserveras för utförande av nödiga markförbättrings- och förnyrningsåtgärder, då på grund av minskade skogsmedel svårighet med hänsyn till andra statsbehov kunde uppstå att erhålla nödiga medel. I sitt år 1921 avgivna utlåtande har skogsbokföringskommittén ytterligare understrukit dessa synpunkter och uttalat, att ju mera domänförvaltningen vunne i målmedveten och affärsmässig ledning, desto mera komme såväl avverkningarnas omfattning som ock de arbeten, som erfordrades för att hålla skogsvården på högsta möjliga nivå, att anpassas efter konjunkturerna. De återgivna uttalandena gälla med samma styrka i dag som vid nämnda tidpunkter. Domänverkets inkomster komma med nödvändighet att växla starkt under olika år. Även om avverkningarna på statskogarna av flera skäl icke böra utsättas för alltför stora kastningar med konjunkturerna, komma den starkt växlande efterfrågan på virke och prisfluktuationerna på virkesmarknaden att medföra stora svängningar i verkets inkomster. Det är i regel icke möjligt att av skogsavkastningen för ett visst år redan samma år till skogen återbörda den skäliga andel i avkastningen, som i ett uthålligt skogsbruk måste nedläggas på skogsvårdsåtgärder av skilda slag.

Ännu en omständighet talar för viss fondering av domänverkets driftsmedel. Det större skogsbruket är för sin rationella drift fullständigt beroende av god och jämn tillgång på arbetskraft. I regel utföras därvid alla olika slag av avverkningsarbeten samt skogsvårds- och vägarbeten av samma arbetare. En växling mellan de skilda arbetena äger säsongmässigt rum under varje år, varvid skogarnas tillstånd och behov självfallet avgör sysselsättningens art. Men även förhållandena under skilda år kunna i hög grad påverka arbetskraftens utnyttjande.

Utän att den jämna avkastningen på längre sikt därigenom må få äventyras kunna under tider av stark efterfrågan på virke skäl föreligga att bedriva avverkningarna i den något ökade takt som tillgodoseendet av indu-

striens råvarubehov och verkets affärsmässighet kan kräva. Jämväl för att tillvarataga alla tillfällen till skogsvård genom uttag av lågvärdiga sortiment är en ökad avverkning under dylika perioder ofta påkallad. Övriga arbeten komma då i andra hand, dock att de behov av återväxtåtgärder som stå i samband med avverkningarna såvitt möjligt böra omedelbart tillgodoses. Då konjunkturerna vika, bör samma arbetskraft mera utnyttjas för vissa skogsvårds- och förbättringsarbeten av skilda slag, som icke kunnat i tillräcklig omfattning medhinnas under de intensivare avverkningsperioderna och lämpligen kunna utföras mellan dessa. Sådan är ofta det ekonomiska storskogsbrukets rytm och på sådant sätt kan det bliva möjligt för ett skogsföretag att ständigt bereda en någorlunda jämn sysselsättning för en fast arbetarstam. Sedan statsmakterna genom den nya jordbruksregleringen vidtagit åtgärder för den självägande befolkningens fulla sysselsättning inom egna brukningsdelar, är det — såsom vederbörande departementschef särskilt framhållit — så mycket mera angeläget, att skogsbruket ägnar all omsorg åt uppbyggandet och bevarandet av en egen arbetarstam genom tillrättaläggande av arbetena med hänsyn till arbetskraftens behov.

Det låter sig sägas, att det för statsverket är av mindre betydelse om domänverket på grund av nämnda förhållande vissa år lämnar stora överskott och andra år låg eller ingen avkastning. Riksdagens revisorer ha också i sin berättelse för år 1937 uttalat, att någon vinstregleringsfond med direkt syfte att utjämna växlingarna i domänfondens årliga överskott icke syntes revisorerna erforderlig. Det måste emellertid med hänsyn till de för skogsbruket särskilt utmärkande förhållanden, som nu vidrörts, vara oriktigt att domänverket till statskassan såsom överskottsmedel inlevererar belopp, som inom en näraliggande framtid ovillkorligen måste anlitas för nödvändiga förvaltningsutgifter. Företaget bör enligt styrelsens mening kunna utjämna sådana svängningar i avkastningen, som endast bero på en av skogsbrukets natur betingad, ojämn belastning av vissa rörelskonton.

På de nu anförda skälen förordar styrelsen, att en fond med i huvudsak samma uppgifter, som ankomma på den nuvarande förnyelsefonden, alltså skall finnas tillgänglig inom domänverket.

De arbeten, som böra bestridas med fondens medel, angiver styrelsen i första hand vara nyanläggning av skogsvägar, nydikning samt röjningar och åtgärder för betesfredning av skogar. Åtgärder för skogsreproduktionen — markberedning, sådd, plantering m. m. — torde så långt som är möjligt utföras i nära sammanhang med avverkningen och utan någon hänsyn till utjämning av sysselsättningen. Emellertid, framhåller styrelsen, tvinga stundom förhållandena, framför allt tillgången på arbetskraft, till uppskov i fråga om sådana åtgärder; mest påtagligt giver sig detta tillkänna beträffande de ofta mycket svårförnygrade avverkningsområdena i övre Norrland. Enligt styrelsens mening böra därför även åtgärder för återväxt i fortsättningen liksom hittills bestridas av fondmedel. En del av arbetena för nydikning kunna betecknas såsom anskaffande av nya produktionsenheter, ett markförvärv inom egna rågångar. Sådana arbeten skulle därför utan principiella betänkligheter kunna bestridas med medel ur domänverkets markinköpsfond. Emellertid anser sig styrelsen icke böra förorda en sådan utväg, enär övervägande delen av

de nydikningar, som numera utföras, närmast kan betraktas som skogsvårdsarbeten av samma slag som de, vilka böra regleras med förnyelsefondens medel. Däremot föreslår styrelsen, att åtgärder för dikesunderhåll icke vidare skola bestridas ur fonden. Liksom i fråga om vägunderhåll torde man nämligen sakna anledning att normalt räkna med en förskjutning av utgifterna härför mellan olika år.

Den bästa formen för avsättning till förnyelsefonden är enligt styrelsens mening en automatiskt verkande regel, som kan beräknas tillgodoföra fonden de behövliga medlen på så sätt, att större belopp avsättas under högkonjunktur och mindre under lågkonjunktur, dock utan alltför stora svängningar i de årliga avsättningarna. Styrelsen erinrar därvid om att tidigare tre olika principer tillämpats i fråga om medelsavsättningen, nämligen under åren 1917—23 viss procent av domänverkets bruttoinkomst av skogsmedel, 1924—26 viss procent av det försålda virkets värde å rot samt från och med 1927 viss procent av värdet av den beräknade överavverkningen för revir, där avverkningen överstiger tillväxten. Sistnämnda princip kan som styrelsen tidigare anfört icke längre tillämpas. De överåriga virkesförråden i Norrland ha nämligen i betydande utsträckning avverkats under de senaste decennierna. Av de kvarvarande förråden av gammal skog kunna vidare så stora kvantiteter överhållas, att avverkningen i fortsättningen endast undantagsvis kommer att överstiga tillväxten. Vad de båda andra principerna beträffar framhåller styrelsen, att en mycket stor del av virkesfångsten upphugges i domänverkets egen regi. Avsättningarna komma därför, om bruttoinkomsten lägges till grund, att visa betydligt mindre fluktuationer än om avsättningarna ske med ledning av rotvärdet. Likväl äger en önskvärd ökning av avsättningarna rum under tider, då virkespriserna äro goda. En svaghet i denna metod ligger visserligen däri, att avsättningarna stiga i samma mån som reviren övergå från rotförsäljning till egen avverkning. Styrelsen räknar emellertid med att läget i detta avseende tills vidare är tämligen stabilt. På grund av vad sålunda anförts förordar styrelsen, att den under åren 1917—1923 tillämpade bruttoprincipen åter skall tillämpas från och med år 1950.

Det årliga medelsbehovet för de åtgärder, som enligt förslaget skola bestridas ur fonden, beräknar styrelsen till i medeltal 13 miljoner kronor under den närmaste tioårsperioden. Av detta belopp avses 3 miljoner kronor till åtgärder för skogsförnyelse, 3 miljoner kronor till odling å äldre kalmarker, 5 miljoner kronor till nybyggnad av vägar och 2 miljoner kronor till nydikningar. Styrelsen anför härom bland annat.

Vad till en början angår åtgärder för skogsföryngring böra kostnaderna för det löpande reproduktionsbehovet och för skogsodlingsåtgärder på gamla kalmarker särskiljas. Det förra åtgärdsbehovet kan uppskattas med ledning av de föryngringsytor, som årligen beräknas bliva upptagna, samt de verkliga kostnaderna för ifrågakvarande åtgärder under senare år. Under åren 1946—48 beräknas dessa löpande utgifter för skogsförnyelse ha upp-

gått till drygt 2 miljoner kronor per år. För närmaste 10-årsperiod kunna de enligt gjorda beräkningar antagas bli omkring 3 miljoner kronor per år.

Till ledning vid beräkning av medelsbehovet för äldre kalmarkens försättning i skogbärande skick föreligga åtgärdsinventeringar, som domänstyrelsen låter utföra för varje revir inom de norra delarna av landet samt för vissa revir inom de södra delarna. Inventeringarna äro emellertid ännu icke slutförda, och de uppgifter, som materialet erbjuder, äro därför icke fullständiga. Vissa uppgifter kunna emellertid hämtas från riksskogstaxeringen och med hjälp av dessa samt andra kompletterande uppgifter, som kunna erhållas inom domänverket, uppskattas den totala kostnaden till omkring 50 miljoner kronor. Norrlandskommittén har i sitt under år 1949 avgivna slutbetänkande, första delen, starkt understrukit behovet av snabba åtgärder för återväxt icke minst på kronans skogar. Styrelsen anser, att man bör inrikta sig på att söka genomföra detta åtgärdsprogram under en 15-årig period, även om perioden på grund av bristande tillgång på arbetskraft eller andra oförutsedda hinder kan komma att förlängas. Det årliga behovet av anslag för ifrågavarande ändamål uppgår sålunda till cirka 3 miljoner kronor. Sammanlagt beräknas alltså domänverkets årliga utgifter för återväxtåtgärder av olika slag till ett belopp av 6 miljoner kronor. Som jämförelse må nämnas att motsvarande kostnader för 1949 förutses bli omkring 5,6 miljoner kronor.

Styrelsen har innevarande år från överjägmästarna och jägmästarna infordrat uppgifter rörande behovet av vägar och sammanställer för närvarande med ledning därav en generalplan för nybyggnadsverksamheten beträffande vägar under den kommande 5-årsperioden. Det av lokalförvaltningarna beräknade byggnadsbehovet svarar mot en kostnad av omkring 40 miljoner kronor, eller 8 miljoner kronor per år, under det att motsvarande kostnader för åren 1944—48 uppgått till 19,4 miljoner kronor, motsvarande knappt 4 miljoner kronor per år, och för 1949 förutses bli omkring 5 miljoner kronor. Den angivna byggnadsvolymen av 8 miljoner kronor per år torde vara alltför hög. Vägbyggnadsarbetet bör enligt styrelsens mening icke utan tvingande skäl så hastigt forceras under de närmaste åren. Därför skulle bland annat krävas en utvidgning av den för vägbyggnaderna särskilt anställda fackpersonalen, som enligt styrelsens mening icke lämpligen bör genomföras. Styrelsen anser, att vägbyggnadsvolymen tillsvärdare lämpligen bör anpassas till den kostnad, som under de senaste två åren nedlagts på ifrågavarande arbeten, eller omkring 5 miljoner kronor per år.

Under åren 1936—43 verkställdes inom domänverket inventering av torvmarkerna på kronoparkerna avseende såväl dikade som odikade marker, vilken kompletterats att gälla tillståndet den 1 januari 1948. Därvid utfördes en bedömning av resultatet av utförda dikningar. Med ledning härav samt nyare vetenskapliga rön beträffande olika torvmarkers förutsättningar för skogsbörd ha de odikade torvmarkerna samtidigt redovisats med hänsyn till sin lämplighet för dikning. Den totala arealen odikad torvmark å kronoparkerna, vilken beräknas för skäligen kostnad kunna omfattas till produktiv skogsmark, uppgår till sammanlagt cirka 130 000 hektar, vartill komma cirka 20 000 hektar, som böra kompletteringsdikas. Kostnaden för dessa dikningsarbeten beräknas uppgå till mellan 40 och 45 miljoner kronor. Därest nydikningarna beräknas bli utförda under en period av 25 år men kompletteringsdikningen under förslagsvis 5 år, skulle den årliga medelkostnaden i detta sammanhang kunna beräknas till cirka 2 miljoner kronor. Till jämförelse må nämnas, att motsvarande kostnader, som

under åren 1925—33 utgjort omkring 1 miljon kronor, senare nedgått för att under 1940-talet, då arbetskraft stod till förfogande i endast ringa utsträckning, växla mellan 100 000 och 200 000 kronor för varje år. Den här ifrågasatta årliga arbetskvantiteten i fråga om nydikning är något högre än under perioden 1900—20 men endast hälften av motsvarande kvantitet under perioden 1920—40. I den mån förbättrade arbetsmetoder och mekaniska hjälpmedel i allt större utsträckning komma till användning vid vissa skogsarbeten såsom avverkningar, vägbyggnader m. m., räknar det större skogsbruket med att så småningom sysselsätta färre arbetare, varför också behovet av arbetsobjekt som utfyllnad vid bristande arbetstillgång förutses minska efter hand. Bland annat av denna anledning anser styrelsen, att programmet för nydikning, vilket slag av arbete lämpar sig väl att tillgripa vid det förhållandevis större behov av dylika utfyllnadsobjekt, som tills vidare kan ifrågakomma, bör såsom här skett beräknas fullföljt inom en tidsperiod av 25 år.

Domänverkets intäkter av virke ha under de senaste tio åren uppgått till följande belopp.

År	Försålt å rot	Försålt upphugget	Summa
1939.....	15 662 888: 28	22 720 578: 10	38 383 466: 38
1940.....	14 903 075: 30	39 840 581: 70	54 743 657: —
1941.....	19 622 575: 21	48 309 955: 42	67 932 530: 63
1942.....	23 294 510: 22	57 460 989: 72	80 755 499: 94
1943.....	20 076 541: 49	66 753 764: 77	86 830 306: 26
1944.....	24 973 850: 67	71 179 897: 42	96 153 748: 09
1945.....	22 434 735: 41	58 771 791: 94	81 206 527: 35
1946.....	39 475 098: —	72 513 940: 38	111 989 038: 38
1947.....	38 247 498: 70	78 384 575: 52	116 632 074: 22
1948.....	36 312 929: 05	76 582 633: 72	112 895 562: 77
Summa	255 003 702: 33	592 518 708: 69	847 522 411: 02
Medeltal per år..	25 500 370: 23	59 251 870: 87	84 752 241: 10

Styrelsen framhåller, att den förhållandevis stora del, varmed intäkterna av upphugget virke under åren 1940—1945 ingå i de totala virkesintäkterna under samma år, förklaras av att brännvedsanskaffningen denna tid var mycket omfattande på grund av krigsförhållandena. Huru förhållandena på virkesmarknaden framdeles komma att utveckla sig, är självfallet ytterst vanskligt att bedöma. Styrelsen anser sig emellertid med ledning av tillgängliga avverkningsberäkningar och andra överväganden böra uppskatta medelintäkten av virke under den närmaste tioårsperioden till 100—110 miljoner kronor årligen. Eftersom fondens medelsbehov enligt vad ovan anförts beräknas till 13 miljoner kronor om året, erfordras således en årlig avsättning till fonden med cirka 12 procent av bruttointäkten.

Fondens behållning uppgick vid 1948 års slut till i runt tal 5,5 miljoner kronor. Avsättningen under år 1949, vilken i staten för domänverkets driftkostnader upptagits till 5 miljoner kronor, beräknas nu bliva endast om-

kring 2 miljoner kronor. Sammanlagt torde således cirka 7,5 miljoner kronor stå till förfogande. Emellertid har Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1948 och den 11 november 1949 medgivit, att styrelsen under år 1949 får disponera omkring 13 miljoner kronor för sådana åtgärder, som skola bestridas med fondmedel. Ett underskott på omkring 5,5 miljoner kronor torde därför komma att föreligga vid utgången av år 1949.

Enligt styrelsens mening är det emellertid icke tillräckligt att tillföra fonden sistnämnda belopp, 5,5 miljoner kronor. Om fonden den 1 januari 1950 saknar tillgångar och avsättningarna årligen ske med belopp, som beräknas motsvara medelsförbrukningen, komma nämligen fondens utgifter permanent att förskotteras av domänverkets driftsmedel. Därjämte finnes risk för att fonden vissa år kommer att uppvisa underskott. Styrelsen framhåller, att fonden råkat i detta läge, emedan avsättningarna icke varit tillräckliga under senare år. Någon nedgång i avsättningarna, räknat i kronor, har visserligen kunnat konstateras först vid bokslutet för år 1948, men i själva verket har redan tidigare uppstått en klyfta mellan avsättningarnas belopp och kostnaderna för de behövliga åtgärderna. Behovet av åtgärder har i viss mån ackumulerats, i det att reproduktionen av de norrländska skogsmarker, som varit be vuxna med överårig skog, har försenats under krisåren, framför allt på grund av brist på arbetskraft men även på grund av bristande tillgång på frö och plantor. Även i fråga om övriga skogsvårdsarbeten föreligga enligt styrelsen eftersläpningar från krisåren. Å andra sidan är kostnaden för varje arbetsmoment numera tredubblad i jämförelse med förhållandena omkring 1930 samt drygt fördubblad sedan 1939—1940. Sedan förutsättningarna för att utföra arbeten numera förbättrats, finner styrelsen det nödvändigt att en forcering äger rum. Det synes styrelsen naturligt, att medel från domänverket anlitas icke endast för de omedelbara utgifterna utan även för att nu uppbringa fonden till sådan storlek, som fordras för att den i fortsättningen skall kunna utan lån av driftsmedel från domänverket bestrida sina löpande kostnader. Den behållning, som för sådant ändamål bör finnas vid 1950 års ingång, uppskattas till omkring 13 miljoner kronor.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer styrelsen att av domänverkets driftsöverskott för 1949 — beräknat till 30 miljoner kronor — skall verkställas, förutom av Kungl. Maj:t redan föreskriven avsättning, en extra avsättning av $(5,5 + 13 =)$ i avrundat tal 18 miljoner kronor.

Yttranden.

Över domänstyrelsens framställning ha yttranden avgivits av *statskontoret* och *riksräkenskapsverket*.

Såväl *statskontoret* som *riksräkenskapsverket* biträda styrelsens förslag, att förnyelsefonden skall bibehållas även för framtiden.

Vad angår frågan vilka kostnader som skola bestridas ur fonden erinrar *statskontoret* om att 1948 års riksdag (skr. nr 332) uttalat, att bland annat

anläggningen av vägar m. m. borde i större utsträckning samordnas med den centralt dirigerade offentliga investeringsverksamheten samt att det borde undersökas, huruvida icke riksdagen i någon form borde få tillfälle att taga ställning till omfattningen och den närmare karaktären av nämnda arbeten utan att därigenom domänstyrelsens rörelsefrihet som affärsdrivande verk onödigt beskures. Statskontoret framhåller, att en dylik utredning icke torde kunna undgå att taga ställning till frågan, huruvida styrelsens kostnader för anläggning av vägar m. m. även i fortsättningen böra bestridas av förnyelsefondens medel. Med hänsyn härtill torde storleken av de erforderliga avsättningarna till fonden icke nu kunna fastställas. I avvaktan på resultatet av utredningen har statskontoret icke något att erinra mot den föreslagna extra avsättningen av 18 miljoner kronor av 1949 års överskott eller mot tillämpning tills vidare av de utav styrelsen angivna riktlinjerna för fortsatt avsättning till fonden.

Riksräkenskapsverket tillstyrker, att utgifterna för dikesunderhåll skola utbrytas från de kostnader, som skola bestridas av förnyelsefondens medel. I fråga om grunderna för avsättning till fonden anser ämbetsverket det riktigast, att man återgår till vad som tillämpades omedelbart före införandet av de nu gällande bestämmelserna och således beräknar avsättningen på grundval av det under året försålda virkets värde på rot. Mot förslaget om en extra avsättning med 5,5 miljoner kronor under 1949 för att täcka det beräknade underskottet i fonden har ämbetsverket intet att erinra. Däremot avstyrkes framställningen om en ytterligare extra avsättning med 13 miljoner kronor.

Departementschefen.

Det torde icke råda delade meningar om att domänverket, i samma mån som de statliga skogarna avverkas, bör sörja för markens förbättring för skogsändamål och för återväxten å skogarna. Likaledes synes det vara klart, att kostnaderna för sådana åtgärder måste anses utgöra en del av driftkostnaden för domänverket. Av de skäl, som domänstyrelsen åberopat, synes det mig ur skilda synpunkter lämpligast att bibehålla systemet med årlig avsättning till en särskild förnyelsefond av det belopp, som kan anses erforderligt för att täcka de mot årets avverkning svarande återväxtekostnaderna m. m. Härigenom vinnes en önskvärd anpassning av domänverkets tillgång på medel till förnyelse- och förbättringsarbeten, oavsett huruvida dessa arbeten utföras i nära anslutning till avverkningen eller få anstå till en lämpligare tidpunkt längre fram.

Det är emellertid uppenbart, att det nuvarande systemet med avsättning till fonden av överavverkningsvärdet eller viss del därav icke längre kan komma i fråga. Detta värde har nämligen på senare tid minskats avsevärt, varigenom avsättningen blivit otillräcklig. Såsom styrelsen framhållit kan man icke heller vänta någon ökad överavverkning i framtiden. För att ordna

avsättningsfrågan torde man därför ha att återgå till någon av de båda tidigare tillämpade principerna, nämligen att beräkna avsättningen antingen på bruttoinkomsten för året av skogsmedel från statens domäner eller på rotvärdet av det försålda virket.

Av dessa båda principer är den förra uppenbarligen att föredraga ur praktisk synpunkt, eftersom densamma ej kräver någon särskild beräkning av rotvärdet av det virke, som reviren själva avverkat. Det förhållandet, att i bruttoinkomsten ingår gottgörelse för vissa avverkningskostnader, synes vidare ej behöva tillmätas någon betydelse. Avsättningen bör nämligen, liksom tidigare då denna princip tillämpades, ske efter en för varje år särskilt fastställd procentsats, och vid fastställandet av denna procentsats bör givetvis det avgörande vara, att fonden skall erhålla det tillskott, som erfordras för att återväxtåtgärderna under en viss period årligen skola kunna hållas på önskvärd nivå.

På grund av vad sålunda anförts vill jag tillstyrka, att från och med år 1950 tills vidare skall för varje år, innan någon inleverering av överskottsmedel äger rum, till förnyelsefonden avsättas viss procent av domänverkets bruttoinkomst av skogsmedel. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att årligen bestämma procentsatsen.

I fråga om användningen av de fonderade medlen har jag intet att erinra mot vad domänstyrelsen föreslagit. Kostnaden för underhåll av skogsdiken torde sålunda från och med år 1950 icke böra bestridas med medel ur fonden utan direkt belasta domänverkets driftbudget. I detta sammanhang vill jag framhålla, att utgifterna för anläggningsarbeten numera upptagas särskilt för sig i domänverkets driftkostnadsstat och därvid uppdelas på de olika huvudgrupper av arbeten, som komma i fråga. Därjämte fastställer Kungl. Maj:t årligen ramen för de utgifter, som skola bestridas ur förnyelsefonden.

Av styrelsens beräkningar framgår, att fonden vid 1949 års slut kommer att uppvisa ett underskott av omkring 5,5 miljoner kronor. Detta belopp torde böra tillföras fonden genom en extra avsättning av domänverkets driftöverskott för innevarande år.

Vad angår den ytterligare avsättning av cirka 13 miljoner kronor, varom styrelsen hemställt, har bland annat framhållits att om fonden vid början av år 1950 saknar tillgångar och avsättningar för framtiden komma att ske endast med belopp, som beräknas motsvara medelsåtgången, så måste fondens utgifter permanent förskottas av domänverkets rörelsemedel. Emellertid ha kraven på dessa rörelsemedel under senare år ökat i sådan grad, att domänverkets likviditetsställning försämrats avsevärt. Jag ämnar därför i annat sammanhang hemställa, att Kungl. Maj:t skall föreslå riksdagen att dels till Rörelsemedel för domänverket på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 anvisa ett investeringsanslag av 10 miljoner kronor, dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för beredande åt domänverket av rörelsekapital tillhandahålla verket en rörlig kredit av ytterligare 30 miljoner kronor. Vid beräkningen av behovet av rörelsekapital

har jag emellertid utgått från att dylikt kapital icke i någon mera avsevärd utsträckning skall tagas i anspråk för förskottering av medel till sådana åtgärder, för vilka fonden är avsedd. Med hänsyn till omfattningen av de arbeten, som under de närmaste åren torde komma att bestridas ur fonden, synes denna därför nu böra tillföras ytterligare medel. Ett belopp av 7 miljoner kronor torde dock vara tillräckligt för ändamålet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) godkänna de av mig i det föregående angivna riktlinjerna för avsättning till domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m. samt

2) medgiva att till fonden må av domänverkets driftöverskott för år 1949, förutom ordinarie avsättning, verkställas en extra avsättning med 12 500 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Patric Kalling.
